

Голас Радзімы

30 лістапада 1978 г.
№ 48 (1566)

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 23-і
Цана 2 кап.

АБ'ЯДНАННЕ АХОУ-
ВАЕ ПРАВЫ І ІНТА-
РЭСЫ СЕЛЬСКІХ
ПРАЦАЎНІКОЎ

[«Калгаснікі
ўступаюць
у прафсаюз»]
стар. 2—3

БЕЛАРУСКІХ ВУЧО-
НЫХ ВЕДАЕ СВЕТ

[«Паўстагоддзя
пошукаў і знаходак»]
стар. 4

ФЕСТЫВАЛЬ СА-
ВЕЦКАГА МАСТАЦТ-
ВА

[«Беларуская
музычная восень-78»]

стар. 7

Не спяшаецца сёлета зіма ўкрыць зямлю белай халоднай коўдрай. Амаль штодня Гідраметэацэнтр паведамляе: «Тэмпература паветра па рэспубліцы — 8—10 градусаў цяпла. У бліжэйшыя двое сутак захавецца цёплае, месцамі з невялікім дажджом надвор'е». Канчаецца лістапад, а на газонах яшчэ ярка зелянее трава, на дарожках парку, дзе зроблены здымак А. НІКАЛАЕВА, мякка шапаціць апаўшае лісце...

ЧАЦВЁРТАЯ ВЫШЫНЯ ПЯТРА КЛІМУКА

Звычайны беларускі хлопец з вядомай зараз усім вёска Кямароўка Брэсцкага раёна Пётр Клімук тройчы пераадолеў сілу зямнога прыцягнення і братаўся з небам. Радзіма надала свайму сыну крылы небывалай сілы, партыя загартавала яго характар і волю, выхавала талент даследчыка і першаадкрывальніка.

— Ён прасты і сціплы, такі, якім быў Юрый Гагарын, — гавораць пра П. Клімука тыя, хто добра ведае яго.

А як адчувае сябе сам імянінік, які прыбыў з сям'ёй у Брэст на ўрачыстасць у сувязі з адкрыццём яго бронзавага бюста?

— Я перажываю нешта падобнае на тое, што бывае з намі, касманаўтамі, перад стартам, — гаворыць П. Клімук. — Адчуванне такое, быццам мне трэба чацвёрты раз пераадолець бар'ер бязважкасці... на гэты раз на Зямлі.

...З бронзавага бюста, усталяванага на гранітным п'едэстале, спадае белае пакрывала. Сканцэнтраваным, мужным, з лёгкай зямной усмешкай на твары, вельмі ўласцівай гэтаму чалавеку, паўстае перад прысутнымі вобраз героя космасу — героя нашых дзён. (Аўтары бюста — скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР І. Міско і заслужаны архітэктар БССР С. Баткоўскі.)

Герояў космасу, маці касманаўта Марфу Паўлаўну, яго землякоў, усіх удзельнікаў мітыngu сардэчна вітаў сакратар ЦК КП Беларусі А. Кузьмін.

На мітыngu выступіў П. Клімук.

НА ЗДЫМКУ: бюст лётчыка-касманаўта СССР, двойчы Героя Савецкага Саюза П. Клімука ў Брэсце.

Фота Э. КАБЯКА.

СЕЛЬСКИ МУЗЕЙ КАСМАНАЎТЫКІ

Музей касманаўтыкі ўрачыста адкрыты на радзіме двойчы Героя Савецкага Саюза, генерал-маёра Пятра Клімука ў вёсцы Кямароўка Брэсцкага раёна. Экспазіцыя, прысвечаная развіццю савецкай касманаўтыкі і подзвігу савецкіх лётчыкаў-касманаўтаў, размешчана ў трох залах мясцовай сярэдняй школы, якую ў свой час закончыў П. Клімук.

На стэндах — летапіс касмічнай эры, адкрыты Ю. Гагарыным. Яго дастойна прадоўжылі на арбітальным навукова-даследчым комплексе «Салют-6» — «Саюз» У. Кавалёна і А. Іванчанкаў, якія здзейснілі рэкордны 140-сутачны касмічны палёт.

Экспазіцыя расказвае аб дзіцячых і юнацкіх гадах Пятра Клімука, аб жыцці і працы яго землякоў у калгасе імя Дзяржынскага Брэсцкага раёна, аб бацьках героя космасу Марфе Паўлаўне і Ільі Фёдаравічы — адважным салдаце, які загінуў пры вызваленні брацкай Польшчы.

Вялікую дапамогу ў стварэнні музея аказалі Цэнтр падрыхтоўкі савецкіх касманаўтаў і самі лётчыкі-касманаўты. Дзякуючы ім з'явіліся ў экспазіцыі ніцель і шынель П. Клімука, яго гідракамібизон, прызначаны для ўтрымання касманаўта на паверхні пры пасадцы на ваду і аховы ад пераахладжэння. Тут і крэсла касмічнага карабля «Саюз», пабываўшае ў калязямной прасторы, скафандр касманаўта, набор прадуктаў харчавання, якія выкарыстоўваюцца ў палёце.

Некалькі стэндаў прысвечаны палётам інтэрнацыянальных экіпажаў на праграме «Інтэркосмас» — Аляксея Губарава і Уладзіміра Рэмка (ЧССР), Пятра Клімука і Міраслава Гермаўскага (ПНР), Валерыя Быкоўскага і Зігмунда Яена (ГДР). Завяршаюць экспазіцыю дакументальныя фатаграфіі аб знаходжанні савецкіх лётчыкаў-касманаўтаў на зямлі легендарнай цытадэлі.

Р. РАВІЧ.

УЗНАГАРОДЫ БЕЛАРУСКИМ ВЕСКАМ

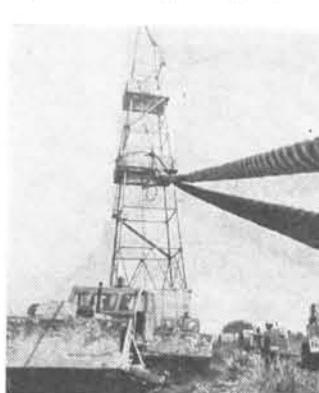
Ва Усесаюзным аглядзе-конкурсе на лепшую забудову і добраўпарадкаванне сельскіх пасёлкаў вялікі поспех мелі архітэктары і сельскія будаўнікі нашай рэспублікі. З 18 пасёлкаў, прызнаных лепшымі ў краіне і ўдастоеных дыпламаў Гонару, 5 — беларускія. Гэта пасёлкі Мышкавічы калгаса «Расвет» Кіраўскага, Малеч саўгаса «Малеч» Бярозаўскага, Новапалескі саўгаса «Новае Палессе» Салігорскага, Сноў калгаса імя Калініна Нясвіжскага, Копці саўгаса «Сялюты» Віцебскага раёнаў.

Дванаццаць сельскіх населеных пунктаў Беларусі ўзнагароджаны дыпламамі I ступені.

ТАКСІСТЫ — ФОНДУ МІРУ

На вуліцах Мінска з'явіліся таксі, упрыгожаныя эмблемай Савецкага фонду міру. Вадзіцелі такіх машын абавязаліся бясплатна адпрацаваць адну змену, а заробленыя грошы пералічыць у Савецкі фонд міру.

КОМПЛЕКС ЗДАРОУЯ У МАЛЯЎНІЧЫМ САСНОВЫМ БАРЫ НА ЗАХОДНЯЙ УСКРАІ

— Пайшла, пайшла!..

«Пайшла» — значыць усё зроблена правільна, кожны дакладна выканаў свае абавязкі, не падвёў таварышаў. У калектыве вышкімантаннага цэха Мазырскай нафтаразведвальнай экспедыцыі глыбокага бурэння прывыклі рабіць сваю справу іменна так — дружна, зладжана, надзейна. І «пайшла» чарговая буравая вышка з адной свідравіны на другую. Наперадзе — некалькі кіламетраў. Але галоўнае зроблена — абсталяванне ўстаноўлена на ход, трывала замацавана. А магутныя трактары даставяць вышку тэрмінова і дакладна па адрасу — туды, дзе чакаюць яе буравікі.

НА ЗДЫМКУ: транспарціроўка буравой вышкі.

НЕ НАВАПОЛАЦКА БУДУЕЦА БАЛЬНІЧНЫ ГАРАДОК

Вялікая ўвага ў горадзе нафтапрадукцыйскай і хімікаў надаецца збудаванню культурна-бытавых комплексаў, паляпшэнню ўмоў працы, быту і адпачынку працоўных. У Наваполацку працуюць тры прафілакторыі-санаторыі, некалькі паліклінік, а нядаўна будаўнікі трэста № 16 «Нафтабуд» здалі ў эксплуатацыю новы тэрапеўтычны комплекс на 240 ложкаў, дзе ўстаноўлена навіейшае медыцынскае абсталяванне і апаратура. Пабудаваны акушэрскі корпус на 120 ложкаў. У наступным годзе ўступіць у строй хірургічны корпус. Намечана ўзвесці таксама новае адміністрацыйнае памяшканне бальнічнага гарадка.

КАМБАЙН ДЛЯ ФЕРМ

Самаходны кормаўборачны камбайн КСК-100 завода Гомсельмаш прызнаны лепшай машынай года ў галіне машынабудавання для жывёлагадоўлі і кормавытворчасці.

За гадзіну работы камбайн скошвае і здрабняе сьняжнай або сіласнай масы ад 60 да 100 тон. На

Прасторны гандлёвы цэнтр пабудаван у калгасе «Іскра» Гродзенскага раёна. Ёсць у ім прадуктовы і кніжны магазіны, сталовая, бар. Наведвальнікі высока ацэньваюць майстэрства мясцовых кулінараў, якімі кіруе Марыя СУДЖЭНКА (яе выбачыце на здымку).

такой машыне пад першым заводскім нумарам гомельскі механізатар А. Траянаў за сезон убраў 17 тысяч тон зялёнай масы. Сёлета ў гаспадаркі краіны будзе адпраўлена 1 100 новых машын, а да канца пяцігодкі — 10 тысяч.

НА ЭКРАНЕ — ЖЫЦЦЕ ПАЭТА

У творчым аб'яднанні «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм» выйшла новая дакументальная стужка «Валянцін Таўлай». Яе аўтары — сцэнарыст Вячаслаў Адамчык і рэжысёр Муза Заслонова расказваюць аб паэце і рэвалюцыянерах, які пражыў усяго трыццаць тры гады. Сем з іх забралі турмы, тры ён аддаў небяспечнай рабоце сувязнога-падпольшчыка ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

У фільме выкарыстаны матэрыялы і дакументы цэнтральных дзяржаўных архіваў, кінафотадакументаў СССР, а таксама літаратуры і мастацтва БССР.

КАЛГАСНІКІ ЎСТУПАЮЦЬ У ПРАФСАЮЗ

Да Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Расіі не было прафесійнага аб'яднання, якое ўзяло б на сябе функцыі аховы правоў і інтарэсаў працоўнай сельскай гаспадаркі. Упершыню такая арганізацыя была створана ў пачатку 1919 года па ініцыятыве У. І. Леніна. Але тады яна аб'ядноўвала толькі сельскагаспадарчых рабочых, у тым ліку і батракоў. Між тым, У. І. Ленін неаднаразова ўказваў, што ў будучым неабходна прыцягнуць у прафсаюз і сялян.

Цяпер кожны без выключэння сельскагаспадарчы працаўнік у нашай краіне мае права, прычым, не па загаду, а строга добраахвотна ўступіць у прафсаюз.

Беларускі рэспубліканскі камітэт прафсаюза работнікаў сельскай гаспадаркі ўзначальвае Павел ВАСІЛЕЎСКИ, сын селяніна з Ваўкавыскага раёна і сам селянін, які пры Савецкай уладзе стаў спецыялістам сельскай гаспадаркі з вышэйшай адукацыяй, некалькі год быў на партыйнай рабоце ў сельскім раёне і, безумоўна, добра ведае як мінулае, так і сучаснае жыццё беларускай вёскі. З ім гутарыў карэспандэнт «Голасу Радзімы».

Даведаўшыся, для якіх чытачоў прызначана гутарка, Павел Антонавіч са спачуваннем усклікнуў:

— Вось жа як лёс кідае чалавека! Няма і маіх аднавяскоўцаў да рэвалюцыі! пры буржуазна-памешчыцкай Польшчы пакінулі Бацькаўшчыну і назаўсёды апынуліся на чужыне. «Уцякалі» яны не толькі ад беззямелля, але і ад бяспраўя. Ведалі б, як павернецца кола гісторыі, то, напэўна, многія засталіся б на Радзіме.

— Вы маеце рацыю, Павел Антонавіч. Права кожнага савецкага чалавека, незалежна ад сацыяльнага становішча, роду заняткаў і гэтак далей, гарантаваны Савецкай Канстытуцыяй. Давайце возьмем толькі адно з яе палажэнняў — права ўсіх савецкіх грамадзян аб'ядноўвацца ў грамадскія арганізацыі, якой, дарэчы, з'яўляецца і сельскі прафсаюз. Што мелі б у сувязі з гэтым нашы сучаснікі, калі б яны, напрыклад, засталіся на Радзіме?

— У асобе свайго, сельскага прафсаюза яны мелі б шчырага ахоўніка сваіх правоў і інтарэсаў.

— Прабачце, але ж гэта адна з найпершых задач прафесійных саюзаў у любой краіне свету... Да таго ж, у СССР інтарэсы працоўных ахоўвае дзяржава.

— Сапраўды так. Але дастаткова разгледзець, якія мэты і змест ахоўнай функцыі савецкіх прафсаюзаў, і мы выявім істотную розніцу. Вось як скажаў аб гэтым Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. Брэжнеў у прамове на XVI з'ездзе прафсаюзаў: «Клопат аб развіцці народнай гаспадаркі, аб уздыме вытворчасці і клопат аб правах і інтарэсах працоўных, аб умовах іх працы і быту — такая дваадзіная задача прафсаюзаў. Іменна дваадзіная, бо рост і якаснае ўдасканаленне эканомікі — прамы і надзейны шлях да паляпшэння жыццёвых умоў чалавека працы, яго сям'і, усіх грамадзян».

Так і будзе сваю работу прафесійны саюз работнікаў сельскай гаспадаркі Беларусі. Не ведаю, ці можна знай-

сці ў капіталістычных краінах выпадак, каб пад якім-небудзь дырэктывным дакументам паставілі побач свае подпісы кіраўнік адміністрацыі і кіраўнік прафсаюзнай арганізацыі. У нас жа вельмі часта ў газетах можна прачытаць: «Праўленне калгаса і мясцовы камітэт прафсаюза рашылі...» І такія рашэнні прымаюцца па самых разнастайных пытаннях, бо інтарэсы абодвух бакоў супадаюць, і перш за ўсё — усе зацікаўлены ў росце эканомікі. Узаемасувязь тут непазрэданая.

За апошнія сем гадоў за сродкі дзяржавы для работнікаў сельскагаспадарчай вытворчасці і іх сем'яў пабудавана 6 мільянаў квадратных метраў жылля, за кошт грамадскіх фондаў калгасаў — 16 367 добраўпарадкаваных кватэр. Апрача таго, працаўнікі сельскай гаспадаркі самі пабудавалі 41 240 жылых дамоў, але і тут не абышлося без дапамогі калгасаў, саўгасаў і дзяржавы. На вёсцы за гэты ж час прываблілася дзіцячых садоў і ясляў на 42 650 месц, клубаў і Дамой культуры на 24 130 месц, шмат іншых памяшканняў культурна-бытавога прызначэння. Усё гэта, як і

многае іншае, робіцца дзеля задавальнення сацыяльных запатрабаванняў хлебаробаў і, безумоўна, стала магчыма толькі дзякуючы ўмацаванню эканомікі сельскай гаспадаркі.

За дванаццаць год, што прайшлі пасля сакавіцкага (1965 года) Пленума ЦК КПСС, на развіццё сельскай гаспадаркі рэспублікі было выдаткавана 10,3 мільярда рублёў капітальных укладанняў, гадавая вытворчасць валавой прадукцыі ў калгасах і саўгасах павялічылася на 66 працэнтаў.

— Калі прафсаюз нейкім чынам уздзеінае на гаспадарчыя справы, то, відаць, у яго ёсць і свае метады такога ўздзеяння?

— Перш за ўсё — выхаванне ў кожнага рабочага, калгасніка свядомых адносін да працы. Садзейнічае гэтаму сістэма матэрыяльнага і маральнага заахвочвання. Умовы сацыялістычнага спартыўнага працоўнага і зацвярджаюцца прафсаюзнымі камітэтамі сумесна з кіраўніцтвам калгасаў і саў-

НАВОШТА ПАТРЭБЕН ЭКСПЕРТ

У жніўні брэсцкая база «Саюзпраімпаргандаль» атрымала партыю трынаццаціх дзямпераў адной замежнай фірмы. Спецыялісты Гандлёва-прамысловай палаты БССР, якія па просьбе работнікаў базы правялі таварную экспертызу, устанавілі, што 2133 вырабы не адпавядаюць узору эталону, маюць вытворчыя дэфекты. Гэтыя дзямперы на падставе акта экспертызы вернуты фабрыцы, дзе яны былі зроблены. Савецкія пакупнікі былі пазбаўлены ад нядабраякаснага тавару, а гандлёвыя арганізацыі не мелі страт.

На варце інтарэсаў прадпрыемстваў, устаноў і арганізацый у знешнім гандлі стаіць Гандлёва-прамыслова палата БССР. Аб гэтым напрамку яе дзейнасці карэспандэнту БЕЛТА В. НОСАВУ расказаў начальнік аддзела таварных экспертыз палаты А. ЦІШКЕВІЧ.

— Беларусь, якая за гады Савецкай улады павялічыла ў 192 разы аб'ём прамысловай вытворчасці і цяпер кожны сем год падвойвае эканамічны патэнцыял, — сказаў А. Цішкевіч, — як і іншыя саюзныя рэспублікі, прымае актыўны ўдзел у знешнеэканамічных сувязях краіны.

Штодзённа нашы прадпрыемствы, інстытуты і базы атрымліваюць абсталяванне, машыны, прыборы, розныя тавары замежных фірм. У сваю чаргу заводы і фабрыкі рэспублікі адпраўляюць сваю прадукцыю за мяжу. Яе атрымліваюць цяпер фірмы больш як 90 краін свету.

— Для таго, каб правярыць якасць пачатку таварнай масы, відаць, патрэбна шмат экспертаў. Якім чынам арганізуецца гэтая служба ў рэспубліцы?

— Аддзел таварных экспертыз Гандлёва-прамысловай палаты мае ўнушальны атрад такіх спецыялістаў. Ён налічвае цяпер каля 700 экспертаў — штатных і няштатных. У кожнай вобласці працуе бюро таварных экспертыз, якое правярае тавары на сваёй тэрыторыі. Акрамя таго, у 17 гарадах, якія далёка знаходзяцца ад абласных цэнтраў, створаны самастойныя групы экспертаў. Такім чынам, сетка гэтай службы ахоплівае ўсю рэспубліку.

— Але можна, напэўна, правесці правярну якасці імпартнага тавараў і сіламі спецыялістаў прадпрыемстваў?

— Вядома, інжынеры таго ці іншага завода змогуць дакладна вызначыць, ці адпавядае пастаўленае абсталяванне ўмовам кантракту. Аднак, згодна з міжнароднымі пагадненнямі, прававую сілу маюць толькі акты таварных экспертыз гандлёвых палат. І тыя прадпрыемствы, якія робяць унутраныя праверкі, у выпадку любых не-

адпаведнасцей кантракту нясуць страты. Усе прэтэнзіі па іх актах замежныя фірмы адхіляюць.

— А наколькі вялікімі могуць быць страты ў выніку таго, што не звяртаецца ўвага на агульнапрынятыя правілы гандлёвых экспертыз?

— Вытворчае аб'яднанне «Бабруйскшына» атрымала з-за мяккіх ротар для змяшальніка гуммы. Калі знялі ўпакоўку, аказалася, што ён мае трэшчыны. Кошт ротара — 1,6 мільёна рублёў. Аднак гэтая сума не лягла цяжарам на «Бабруйскшыну», таму што пры прыёме грузу прысутнічалі нашы эксперты. Прад'явіўшы на падставе складзенага імі акта рэкламацыю, аб'яднанне запатрабавала змяніць бракаваны выраб. Фірма прыслала новы ротар.

Вядома, асноўная маса пастаўляемага абсталявання зроблена добротна. Але сустракаюцца выпадкі, надобныя прыведзенаму вышэй. Часам бываюць недахопы, частка вырабаў пашкоджваецца або разбіваецца ў час транспарціроўкі, не адпавядае эталонаму ўзору, мае вытворчыя дэфекты і г. д. Скажам, за 9 месяцаў гэтага года мы зрабілі экспертызу тавараў на суму 953 мільёны рублёў. У выніку было забракавана тавараў на 55,6 мільёна.

— Вышэй вы гаварылі аб пастаўках замежным фірмам прадукцыі беларускіх заводаў. Ці ўваходзіць у абавязкі экспертнай службы ГПП БССР правярка якасці экспартуемых тавараў?

— Гэта не з'яўляецца нашым абавязкам. Аднак у апошнія гады замежныя фірмы пачалі звяртацца да нас з просьбамі правярыць на месцы закупленыя імі тавары. Нашы эксперты выдаюць сертыфікаты якасці. Гэта выгадна і беларускім прадпрыемствам, таму што здымаюцца ўсе прэтэнзіі замежных фірм да адгужаных вырабаў. Лепш своечасова заўважыць недахоп і ліквідаваць яго, чым потым мець непрыемнасці.

Зразумела, давер замежных фірм да нашых актаў таварных экспертыз і сертыфікатаў якасці мы заваявалі высокай надзейнасцю праверак.

— Такім чынам, падраздзяленні таварных экспертыз Гандлёва-прамысловай палаты БССР можна назваць службай якасці. У якой меры дзейнасць вашага аддзела адлюстроўваецца на павышэнні якасных паказчыкаў прадукцыі савецкіх прадпрыемстваў, якая не ідзе на экспарт, а прызначана для спажывання ўнутры краіны?

— Гэта яшчэ адна сфера дзейнасці нашых экспертаў. Часам, атрымліваючы вырабы з заводаў іншых раёнаў краіны, прадпрыемствы сутыкаюцца з нядабраякаснай прадукцыяй. Пры атрыманні грузаў прадстаўнік завода-вытворцы, як правіла, адсутнічае. І вось тут наш акт таварнай экспертызы аказваецца эфектыўным дакументам для органаў арбітражу і, натуральна, бар'ерам — для браку.

Такім чынам, таварная экспертыза стала важным інструментам аховы інтарэсаў айчынных арганізацый у знешніх гандлёвых сувязях і павышэння якасці прадукцыі савецкіх прадпрыемстваў. Шырокае выкарыстанне яе гаспадарчымі кіраўнікамі дае вялікі эфект.

Сведчыць статыстыка

КАДРЫ НАВУКІ

Беларусь, у якой да Кастрычніцкай рэвалюцыі былі толькі дзве невялікія навуковыя ўстановы, сёння мае значны навуковы патэнцыял.

Навуковыя даследаванні вядуць больш як 34 тысячы чалавек. Гэта ў 431 раз больш, чым было ў нас навуковых кадраў у 1914 годзе, і ў 3 разы больш, чым было іх ва ўсёй Расіі ў 1913 годзе.

Сярод навуковых работнікаў амаль кожны трэці мае вучоную ступень доктара або кандыдата навук.

У навуковай і навукова-педагагічнай рабоце вялікі ўдзел прымаюць жанчыны. У 1977 годзе іх колькасць складала больш як 14 тысяч чалавек, або 41 працэнт ад агульнага ліку навуковых работнікаў. Сярод дактароў і кандыдатаў навук жанчын 28 працэнтаў.

Вялікую ролю ў развіцці навукі адыгрывае Акадэмія навук БССР, якой 1 студзеня 1979 года спаўняецца 50 год. За паўстагоддзя АН БССР стала адным з вядучых навуковых цэнтраў краіны. У яе склад увахо-

дзяць 32 навуковыя ўстановы, у якіх распрацоўваюцца практычна ўсе напрамкі прыродазнаўчых і гуманітарных навук. Прэстыж акадэміі стварылі навуковыя даследаванні і адкрыцці, якія маюць міжнароднае значэнне. Асабліва ўражваючыя дасягненні беларускіх вучоных у матэматыцы, фізіцы, ядзернай энергетыцы, геахіміі, мікрабіялогіі і многіх іншых галінах ведаў.

У дружнай сям'і брацкіх народаў, у выніку шчодрога абмену ведамі і вопытам у рэспубліцы вырасталі нацыянальныя кадры вучоных. Яны выйшлі з асяроддзя рабочага класа, калгаснага сялянства, працоўнай інтэлігенцыі. Вучонае званне акадэміка, члена-карэспандэнта, прафесара, дацэнта маюць 3,6 тысячы чалавек.

Адной з асноўных крыніц папаўнення навуковых кадраў з'яўляецца аспірантура. У 1977 годзе ў рэспубліцы навучалася 3,2 тысячы аспірантаў — у 9,2 раза больш, чым у 1950 годзе, а штогодні выпуск з аспірантуры з таго часу павялічыўся ў 17 разоў.

Кніга прапаноў Покрашаўскага фельчарска-акушэрскага пункта Слуцкага раёна спярэжана кранальнымі запісамі, нахшталь такіх: «Колькі прыгажосці ёсць у чалавечых тварох. Усё глядзець бы на ваш, і глядзець без канца» або «Не фармальнае абслугоўванне». За 28 год работы Сяргея Шклярэўскага загадчыкам пункта ў кнізе гэтай так і не з'явілася ніводнай скаргі.

Дзень і ноч фельчар на нагах: то цяжкія роды, то асобы выпадак, то проста трэба зайсці да чалавека, даведацца, як сябе адчувае, то вырашыць неадкладнае пытанне — ён жа 18 год нязменны дэпутат райсавета.

Нядаўна Сяргею Шклярэўскаму прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

НА ЗДЫМКУ: С. ШКЛЯРЭЎСКИ аглядае маленькага пацыента.

Фота П. НАВАТАРАВА.

гасаў. Толькі з удзелам прафсаюзных арганізацый падводзяцца вынікі працы, прымаюцца рашэнні аб прэміраванні і ўзнагароджанні тых, хто вызначыўся.

— Мабыць, не на апошнім месцы і ўмовы працы?

— Можна сказаць, гэта адна з самых шырокіх сфер нашай дзейнасці. Тут нялёгка нават пералічыць усе пытанні ў кароткай гутарцы. Шмат давялося б расказаць аб тым, што робіцца ў калгасах і саўгасах — з абавязковым удзелам прафсаюзных арганізацый — па механізацыі працаёмкіх працэсаў, скарачэнню ручных работ, аздаравленню вытворчага асяроддзя, стварэнню на вытворчасці ўмоў для адпачынку.

Я ўжо сказаў аб будаўніцтве жылля, устаноў культуры і быту. А хіба не адбываецца на павышэнні прадукцыйнасці працы сялян добраўпарадкаванне вёсак, будаўніцтва дарог, зон адпачынку? У рэспубліцы створана ўжо шмат пасёлкаў, дзе ёсць усе ўмовы для творчай працы, паўнацэннага адпачынку, задавальнення ўсіх культурных запатрабаванняў. Найбольш цікавыя з іх — у Віцебскім, Горацкім, Кіраўскім, Нясвіжскім, Салігорскім, Ельскім, Бярозаўскім, Камянец-

кім, Гродзенскім і іншых раёнах. Дарэчы, тут вытворчыя памяшканні ўзводзяцца, як правіла, з улікам сучасных патрабаванняў, гэта значыць чалавек мае магчымасць не толькі плённа працаваць — яму ёсць дзе паабедзець, прыняць душ, паглядзець тэлевізар, пачытаць, а закончыўшы работу, пераапрацуць і ісці з фермы, напрыклад, проста ў клуб на спектакль.

— Гэтым, напэўна, не абмяжоўваюцца клопаты аб чалавеку ў сферы сельскагаспадарчай вытворчасці?

— Вядома. Я назваў толькі важнейшыя. Папулярнымі ў нас сталі саборніцтвы і конкурсы па прафесіях, шырока вядзюцца прапаганда перадавога вытворчага вопыту, усяляк заахочваецца творчасць рацыяналізатараў і вынаходнікаў.

Пад нашым неаслабкім кантролем — грамадскае харчаванне і сельскі гандаль. Што нас турбуе? Каб пры неабходнасці людзі маглі ўзяць са сталавай абед дадому, купіць у вёсцы паўфабрыкаты, кулінарныя і кандытарскія вырабы. Каб у час масавых палявых работ гарачая ежа дастаўлялася туды, дзе людзі працуюць, а калі трэба, то і выдавалася

бясplatна. Сёлета, напрыклад, на веснавой сяўбе і ўборцы ўраджаю бясплатным харчаваннем карысталіся 223 тысячы рабочых саўгасаў і калгаснікаў, аплачваю яго прафсаюз са сродкаў, выдзеленых на сацыяльна-культурныя мерапрыемствы. Выдаём таксама пуцёўкі на лячэбнае (дыетычнае) харчаванне.

Я думаю, не трэба асабліва даказваць, што такія меры спрыяюць захаванню здароўя людзей, павышэнню прадукцыйнасці працы, эканоміі асабістага часу працаўнікоў. У іх тады больш магчымасцей для культурнага адпачынку, выхавання дзяцей, вучобы, заняткаў спортам. Дарэчы, у гэтым жа зацікаўлены не толькі прафсаюз, як грамадская арганізацыя, але і дзяржава.

— Павел Антонавіч, усе гэтыя даброты дорага каштуюць членам прафсаюза?

— Штомесяц калгаснікі, рабочыя і служачыя плацяць членскі ўзнос, які складае адзін працэнт ад месячнага заробку. Многа гэта ці мала, можна меркаваць па такому прыкладу. Калі б сяроднеаплачваемы работнік сельскай гаспадаркі рэспублікі суму свайго месячнага членскага ўзносу адкладаў на набывцці санаторнай пуцёўкі сярэдняга кошту, то

яму спатрэбілася б на гэта 12 гадоў. У нас, дарэчы, і пытанне так не ставіцца, бо пуцёўкі ў санаторыі, дамы адпачынку мы выдзяляем па неабходнасці. Прычым, 80 працэнтаў пуцёвак — льготныя (са скідкай у кошыце на 70 працэнтаў), а астатнія — зусім бясплатныя. У 1977 годзе ў розных здраўніцах лячылася і адпачывала 67 тысяч калгаснікаў і рабочых саўгасаў.

Пенсіянеры, а таксама жанчыны, якія часова пакінулі работу ў сувязі з выхаваннем дзяцей, плацяць у месяц 5 капеек членскіх узносаў — без страты якіх-небудзь прафсаюзных правоў.

Апрача таго, прадпрыемствы адлічваюць у наш прафсаюз частку даходу, якая прызначаецца на сацыяльна-культурныя патрэбы працоўных. Увогуле, 80 працэнтаў прафсаюзных сродкаў паступае непасрэдна ў распараджэнне пярвічных арганізацый.

На сацыяльнае страхаванне выдзяляюцца сродкі з дзяржаўнага бюджэту. Цяпер усе працаўнікі сельскай гаспадаркі, у тым ліку калгаснікі, карыстаюцца адзінай сістэмай сацыяльнага страхавання.

— Скажыце, як стала магчымым, што і калгаснікі могуць уступіць у прафсаюз?

— Гэта вынік сацыяльна-эканамічнай палітыкі нашай партыі. Па меры ўмацавання калгасаў, развіцця іх эканомікі і павышэння на гэтай аснове ўзроўню матэрыяльнага дабрабыту калгаснікаў сціраліся адрозненні ў характары працы рабочых саўгасаў і членаў каапераваных гаспадарак, стварыліся ўмовы для аб'яднання ў адзін прафсаюз усіх сельскіх працаўнікоў. Адбывалася гэта нераўнамерна па прафесійна-сацыяльных групах, таму наш прафсаюз рос пэўна. Спачатку ў яго ўступілі механізатары, пазней — кіраўнікі і спецыялісты калгасаў.

XXV з'езд КПСС адначасна выклічна важную ролю калгасных прафсаюзных арганізацый у жыцці вёскі і рэкамендаваў павялічыць іх масавасць. Тым больш, што сельскі прафсаюз, які аб'ядноўваў толькі частку калгаснікаў і юрыдычна выступаў толькі ад іх імя, на практыцы часцей за ўсё клапаціўся пра ўсіх жыхароў вёскі.

З 1976 года наш прафсаюз вырас амаль у два разы. Ужо цяпер у яго ўступіла 92 працэнты калгаснікаў рэспублікі. Думаю, што сам гэты факт, як не трэба лепш, сведчыць аб высокім аўтарытэце нашай арганізацыі.

Гутарку вёў М. КУРГАН.

ПАЎСТАГОДДЗЯ ПОШУКАЎ І ЗНАХОДАК

ДА 50-годдзя АКАДЭМІІ НАВУК БССР

ПРАВО- ЗАЩИТНЫЕ ПОБРЯКУШКИ

Изобретательные, с богатейшей фантазией люди обитают в достославной американской столице. Иной раз полистаешь газету, послушаешь радио и диву даешься: «А ведь сооразят же, такое смиктят, что и нарочно не придумаешь!»

Читатель, наверное, слышал, что когда у них там происходит кампания по выборам президента, то агитацию за кандидата на высший государственный пост ведут даже посредством женских купальников. Выводят на улицу города шеренгу хороших фигурных девочек, а на трусиках у них зади нашлепнута яркая надпись: «Я люблю Голдуотера». Странники конкурирующего кандидата отправляют вслед свою шеренгу, и там уже на том же месте сияет призыв: «Голосуйте за Маски!»

Оригинально, не правда ли?

Не менее оригинальным оказался один из законодателей. О его хитроумной затее мюнхенская радиостанция «Свобода» сообщила следующую весть:

«Американский конгрессмен Роберт Дорнен готовит своеобразную демонстрацию в защиту осужденных деятелей правозащитного движения в СССР. Он намерен распространить среди американской общественности ожерелья, на которых будут выгравированы фамилии осужденных деятелей. По словам конгрессмена, уже выгравировано полторы тысячи ожерелий с именем Анатолия Щаранского и датой его ареста. Распространение ожерелий начнется с президента Картера, сенаторов и членов палаты представителей конгресса».

Ну, разве не здорово придумано? Представьте себе, на торжественный прием в Белом доме входит министр или кто-нибудь повыше министра, а на шее у него золотое ожерелье, и на нем написано: «Щаранский». Поднимается на трибуну спикер палаты представителей, а поверх его галстук серебром отликает эта же самая... притча во языцех. Шик, шарм, восхищение женщин! И так у всех конгрессменов, дипломатов, федеральных судей, генералов... От такой могучей демонстрации в конце концов не устоит и дрогнет безбожный коммунизм.

Но если отбросить побрякушки в сторону? Если взглянуть на это оригинальное мероприятие всерьез? Обнаружится чистейшее политическое шаманство. Это шаманы в старину с помощью побрякушек вызывали или изгоняли злых духов. Однако они были первобытными невеждами. Нынче все наоборот — злой дух антисоветизма вызвал приступ шаманского бряцанья у людей цивилизованных. И вот они штампуют ожерелья с именем преступника.

А если вдуматься в это потешное дело еще глубже? Станет понятно, что начата вроде бы всерьез правозащитная антисоветская кампания превратилась в комичный и дешевый ширпотреб. Поэтому естественно ожидать, что в ближайшее время агентство Ассошиэйтед Пресс сообщит о выпуске пряжек, пуговиц, подтяжек и купальников с именами «диссидентов».

Желаем успеха!

В. БЕГУН.

Вялікі — ад падлогі амаль да столі — прыгожы гадзіннік старанна адлічвае час. Праз кожны чвэрць гадзіны ён выдае ціхі, мілагучны перазвон, які нагадвае наведвальнікам прэзідэнта Акадэміі навук Беларусі Мікалая Барысевіча, што ў сутках усяго толькі дваццаць чатыры гадзіны.

Даўно скончыўся рабочы дзень, а людзі ўсё ідуць. І ў ножнага важнага, неадкладнага справы. Але вось, здаецца, зачыніліся дзверы за апошнім госцем, і прэзідэнт, кінуўшы вокам на гадзіннік, няспешна пачынае гаворку. Наша размова — пра час і пра людзей, пра тыя паўстагоддзі, што запісаны ў біяграфіі флагамана беларускай навукі — летанісе цікавым і змястоўным, багатым на памятных падзеі і важкія дасягненні.

«...З мэтай далейшага паліплення навуковай работы для сацыялістычнага будаўніцтва... а таксама для стварэння найбольш спрыяльных умоў падрыхтоўкі новых кадраў вучоных з радоў рабочых і сялян... рэарганізаваць Інстытут беларускай культуры ў Беларускаю Акадэмію навук».

М. Барысевіч кладзе на стол кнігу і гаворыць:

— Гэтаму гістарычнаму дакументу — роўна паўстагоддзя. Ім закладзены падмурк цяперашняга грандыёзнага будынка нашай навукі. Прынятая ў кастрычніку 1928 года пастанова ЦВК і СНК БССР аб стварэнні нацыянальнай Акадэміі навук была разам з тым своеасаблівым падвядзеннем вынікаў першага дзесяцігоддзя культурнай рэвалюцыі, пачатай Вялікім Кастрычнікам.

На дзень урачыстага адкрыцця Акадэміі (1 студзеня 1939 года) у ёй працавалі 128 чалавек. З іх — 87 навуковых работнікаў. Для параўнання ўспомнім, што цяпер у 32 навукова-даследчых установах Акадэміі — больш як 15 тысяч супрацоўнікаў, у тым ліку 57 акадэмікаў і 77 членаў-карэспандэнтаў.

Сёння Акадэмія навук Беларусі — буйны навуковы комплекс, які аб'ядноўвае і каардынуе дзейнасць вялікага атрада даследчыкаў. За мінулае паўстагоддзе, як адзначаецца ў Пастанове ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР «Аб 50-годдзі Акадэміі навук Беларускай ССР», вучоныя ўнеслі значны ўклад у развіццё эканомікі, адукацыі і культуры рэспублікі.

Многія вынікі даследаванняў беларускіх вучоных атрымалі самае шырокае прызнанне. І калі раней мы накіроўвалі сваіх стажораў «набірацца розуму» ў навуковыя ўстановы іншых рэспублік, то сёння ахвотна едуць і да нас.

Добра вядомы дасягненні нашых фізікаў у галіне оптыкі, люмінесцэнцыі, атамнай і малекулярнай спектраскапіі, квантавай электронікі. Распрацавана дакладная тэорыя генерацыі (свечанія)

складаных малекул, на аснове якой створаны лазеры на фарбавальніках з плаўна перастройваемай частотай выпраменьвання. Упершыню атрымана генерацыя пары складаных арганічных злучэнняў, пабудавана строгая тэорыя аптычных уласцівасцей крышталюў, створаны новы клас аптычных фільтраў для шырокай зоны інфрачырвонага спектра. Большасць названых вышэй работ адзначана Дзяржаўнымі прэміямі СССР.

Добрую славу заваявалі і беларускія матэматыкі. Яны распрацавалі прынцыпова новыя метады даследаванняў алгебраічных груп, развілі тэорыю лінейных сістэм дыферэнцыяльных ураўненняў, атрымалі цікавыя вынікі ў тэорыі лінейных груп, алгебраічнай геаметрыі і іншых раздзелах матэматыкі.

Беларускія вучоныя ўнеслі вялікі ўклад у справу матэматычнага забеспячэння найбольш распаўсюджаных у Савецкім Саюзе і сацыялістычных краінах электронных вылічальных машын сямейства «Мінск» і «Адзінай сістэмы ЭВМ».

Бурнае развіццё машынабудавання ў нашай рэспубліцы стала своеасаблівым штуршком для стварэння ў пасляваенныя гады комплексу даследчых інстытутаў, якія працавалі б над вырашэннем надзвычайна важных гэтай галіны. Былі адкрыты інстытуты: фізіка-тэхнічны, механікі металапалімерных сістэм, тэхнічнай кібернетыкі, праблем надзейнасці і даўгавечнасці машын, а таксама аддзел фізікі неразбуральнага кантролю. Іх калектывы правялі шэраг важных эксперыментаў, вынікі якіх шырока выкарыстоўваюцца на прадпрыемствах краіны.

Нямала зроблена нашымі хімікамі, біёлагамі, батанікамі, фізіёлагамі. Знойдзены каталізатары, якія паскараюць і робяць больш таннымі многія хімічныя працэсы, сінтэзаваны новыя фізіялагічна актыўныя рэчывы. Завершаны фундаментальныя даследаванні структуры і функцый вегетатывнай нервовай сістэмы, добры водгук спецыялістаў атрымалі працы ў галіне касмічнай фізіялогіі і медыцыны.

Даўнія традыцыі мае беларуская біялагічная навука. Фундаментальнымі работамі ў галіне генетыкі нашы біёлагі заваявалі ўсесаюзную і міжнародную вядомасць. Глыбокая распрацоўка генетычных асноў селекцыі раслін дазволіла стварыць каштоўныя гібрыды азімага жыта, цукровых буракоў, азімай пшаніцы, кукурузы. Аўтарытэт беларускай навукі

пацверджаны таксама выдатнымі працамі па фотасінтэзу, ахове флоры і фауны рэспублікі.

Спрадвеку Беларусь называлі «нявестай без пасагу». Лічылася, што ў яе нетрах няма карысных выкапняў. І вось цяпер рэспубліка дае амаль палову ўсесаюзнай здабычы калійных угнаенняў, здабывае нафту, граніт, буры вугаль, мае разведаныя радовішчы гаручых сланцаў і іншых каштоўных мінералаў. Усё гэта заслуга нашых вучоных-геолагаў. Імі створаны ў апошнія гады новы навуковы кірунак у геалогіі — палеапалеаэталогія, вивучана гісторыя вялікіх прарэк Рускай рэўніны ў антрапагене.

Вядуцца комплексныя даследаванні праблем грамадскага развіцця, гісторыі, эканомікі, літаратуры, мовы, мастацтва, этнаграфіі і фальклору беларускага народа. Выдадзены «Гісторыя Беларускай ССР» у 5 тамах, трохтомнік па сацыяльнай структуры рабочага класа, калгаснага сялянства і інтэлігенцыі. «Гісторыя беларускай літаратуры» ў 4 тамах, шматтомнае выданне беларускай вуснапаэтычнай творчасці. Упершыню ў гісторыі створана Беларуска Савецкая Энцыклапедыя ў 12 тамах.

Усё сказанае вышэй — толькі беглы пералік асноўных кірункаў і некаторых працовак нашых вучоных.

Сёння ні ў кога не выклікае сумнення, што навука сапраўды стала актыўнай прадукцыйнай сілай. Назаву некалькі лічбаў. У дзевяці гады ўстанова Акадэміі выпускала ў год у сярэднім 150 манаграфій і 3 тысячы навуковых артыкулаў. Гэта ўдвая больш, чым у папярэдні дзесяцігоддзі. За апошнія дзесяці гады працы нашых вучоных удастоены трох Ленінскіх прэмій, пяці Дзяржаўных прэмій СССР і 15 Дзяржаўных прэмій БССР, дзюбо прэмій Ленінскага камсамола (ВЛКСМ) і 5 прэмій Ленінскага камсамола Беларусі. Зарэгістраваны тры навуковыя адкрыцці.

Супрацоўнікамі Акадэміі атрымана каля 4 тысяч аўтарскіх пасведчанняў на вынаходствы. Іх распрацоўкі ўдастоены 309 дыпламаў і 384 медалёў рэспубліканскіх, усесаюзных і міжнародных выставак.

Найбольш шырокае распаўсюджанне атрымала практыка заключэння гаспадарчых дагавораў паміж навуковымі ўстановамі і прадпрыемствамі. Сёлета аб'ём работ па заказах арганізацый і прадпрыемстваў краіны дасягнуў 29 мільянаў рублёў. Заключана звыш 200 дагавораў аб творчым супрацоўніцтве.

Толькі за 1973—1977 гады ў народную гаспадарку краіны ўкаранёна больш як 350 буйных распрацовак з эканамічным эфектам 180 мільянаў рублёў. Многія з іх знайшлі прымяненне на дзсятках прадпрыемстваў альбо выйшлі на цэлыя галіны вытворчасці краіны. У мінулым годзе прададзены за мяжу першыя ліцэнзіі на вынаходствы беларускіх вучоных.

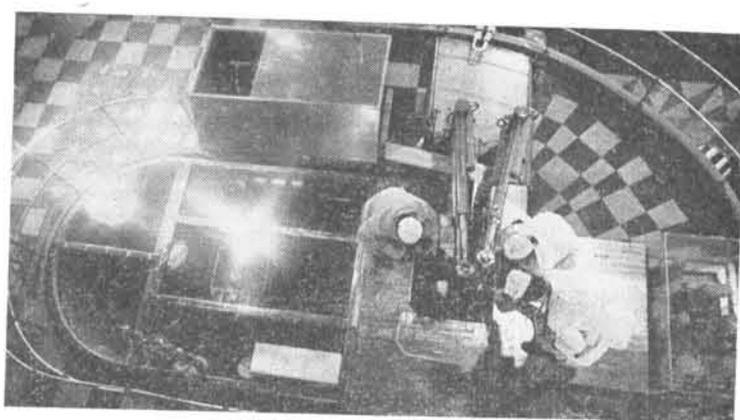
Мацнеюць міжнародныя сувязі вучоных Акадэміі. Цяпер нашы інстытуты супрацоўнічаюць з 40 навуковымі арганізацыямі сацыялістычных і капіталістычных краін. Пры АН БССР дзейнічае міжнародны цэнтр павышэння кваліфікацыі навуковых кадраў па праблеме «Цепла-і масаабмен». Беларускія вучоныя прымаюць актыўны ўдзел у міжнародных кангрэсах, канферэнцыях, сімпозіумах і нарадах, якія праходзяць у замежных краінах. Штогод такія форумныя па актуальных праблемах сучаснай навукі арганізуе наша Акадэмія.

Усёй сваёй дзейнасцю Акадэмія скіравана ў заўтрашні дзень. У бліжэйшыя гады далейшае развіццё атрымае сумеснае распрацоўка важных праблем вучонымі Акадэміі, спецыялістамі галіновых інстытутаў і прадпрыемстваў. Нашы інстытуты, напрыклад, будуць весці даследаванні разам з арганізацыямі Міністэрства аховы здароўя БССР па праблемах анкалогіі, з шэрагам устаноў і арганізацый краіны па праблеме Палесся, па сацыяльна-эканамічнай перабудове вёскі, вивучэнню нетраў рэспублікі. Запланаваны вялікі аб'ём работ у галіне ядзернай энергетыкі, квантавай электронікі, вивучэнню энергетычных рэсурсаў рэспублікі — нафты, вугалю, гаручых сланцаў, па фізіялогіі і малекулярнай біялогіі.

У апошнія дзесяцігоддзе ўстановы беларускай акадэмічнай навукі з'явіліся ў Магілёве, Гродна, Гомелі, Віцебску. У перспектыве яна мяркуе расшырыць свае «ўладанні» за лік іншых гарадоў.

Вядома, поспехі нашых вучоных, узлёт беларускай навукі былі б немагчымы без Кастрычніка, без адкрытага ім шляху да вяршынь ведаў для мільянаў людзей працы, якіх рэвалюцыя і сацыялізм вывелі на шырокую дарогу творчасці. І ў гэтыя дні мы, вучоныя, гаворым, што зробім усё, каб з гонарам выканаць велічныя задачы, пастаўленыя перад навукай XXV з'ездам КПСС.

Гутарку запісаў
Я. ГАРЭЛІК.

Гэтыя здымкі зроблены ў дзюбо розных навуковых установах — Беларускай навукова-даследчым інстытуце земляробства і Інстытуце ядзернай энергетыкі Акадэміі навук БССР. Калектывы інстытутаў займаюцца распрацоўкай важнейшых праблем, звязаных з развіццём народнай гаспадаркі.

Працы беларускіх вучоных у галіне мірнага выкарыстання атамнага вядомы ў многіх краінах свету, а Беларуска ССР стала адным з актыўных членаў Міжнароднага агенцтва па атамнай энергіі.

THE expedition by cosmonauts Vladimir Kovalyonok and Alexander Ivanchenkov aboard the Salyut 6 orbital station has now ended successfully after an unprecedented space journey lasting 140 days. The flight is far more significant than just the establishment of another space record. In essence it was a dress rehearsal for the continuous exploration of space by people aboard orbital stations.

THE station went into orbit on September 29, 1977, since when seven manned and four unmanned spacecrafts have docked with it in what is, to date, the most difficult of tasks in space. (The manned Soyuz 31 docked twice.) Despite the length of the flight, the original sets of equipment functioned perfectly throughout the flight in practically all units of the station and there was no need to switch over to spares.

Salyut 6 has been completely reliable both when controlled automatically and by the crew.

The docking of three space vehicles at the same time and using cargo carriers to deliver supplies prove that it is possible to build and operate dynamic complexes with the optimum configuration, the required instruments and having crews for tackling this or that specific problem.

The Soviet and international crews performed a large number of astrophysical, geophysical and other research experiments aboard the station, with the cosmonauts (12 altogether) working both inside the station and in open space.

The experiments staged with an eye to the country's economy were especially important. Much attention was given, in particular, to studying the Earth from space. The information gained using space photography from Salyut 6 will go to more than 400 Soviet organizations and will be put at the disposal of thousands of scientists, engineers and other specialists. The preliminary analysis of the data obtained has already proved to be of tremendous scientific and practical interest.

Technological experiments made in conditions of weightlessness and aimed at testing methods for obtaining new materials constituted an important part of the programme, and a number of new systems and instruments for future orbital stations and spacecrafts were also tested.

The medico-biological research done aboard Salyut 6 is no less important. It is only in outer space that it is possible to find out in detail how weightlessness affects the human organism or plants. The strategy of future space exploration depends, to a great extent, on the answer to the question of just how long can man remain in weightless conditions without it having any adverse effects.

IN the near future work with manned flights will, of course, remain focussed on long-life orbital stations with changing crews. The design of the station and of the transport ship could be modified, but the interaction principle will still stay the same.

Maybe, as time passes, orbital stations will become larger, but just by how much is a moot point. In any case, large stations are hardly practical at the present stage because as yet only research methods are being worked on. Therefore, for the time being, it is more practical to employ comparatively small and cheap, but well-tested stations of the Salyut type, which

offer broad possibilities for varying the research programmes and for concentrating on specific scientific trends.

At the same time work is already being done on developing bigger stations. There are three basic approaches. The first one is when the station is orbited already assembled, as is the case now, but, naturally, the station's dimensions and weight are determined by the capacity of the boost-

er rocket and are, therefore, always limited.

Looking further into the future, the well-known Soviet scientist Professor Georgi Pokrovsky expressed the view that orbital stations would become enormous, stretching for hundreds of kilometres. In his

ALL of this, however, will not just appear overnight. Many complicated scientific and technical problems will have to be solved to cope with much less daring projects than these. Some of them concern improving space technology as such, while others relate to sustaining human life aboard the stations. Scientists and designers are working all the time on increasing stations' reliability and life span, and on equipping them better with energy sources.

The problem of the optimum division of duties between man and automatic devices remains highly important. It is as unreasonable to automate the station too much as it is to make the crew spend most of their time on ancillary servicing. We have to find the "golden mean" whereby the cosmonauts will make the station more reliable and yet will have plenty of time for research. This problem is being tackled all the time on Soviet manned spacecrafts and orbital stations.

As flights grow longer and their tasks become more complicated, the questions of ensuring the crew's health and capacity for work, and of training cosmonauts for specialized research programmes gain in importance. All the aspects involved in space flights need to be studied in detail, and techniques of preventing or at least reducing the harmful effect on man, as well as new and improved life-sustaining systems, must be elaborated.

IT is hard to enumerate all the possible uses of orbital stations. First of all, they are valuable in that they allow for research which is impossible on Earth. For example, an orbital station is an ideal place for astronomical observations, and progress in astronomy is determined, above all, by the study of that part of the electromagnetic radiation spectrum that is absorbed by the Earth's atmosphere.

Space laboratories would also allow us to use the unique conditions in orbit for producing materials that are hard or impossible to make on Earth.

Orbital stations have already expanded considerably our knowledge of the Earth and of its natural wealth. Today, for example, we are witnessing the birth of a new science — space ecology. It was discovered that the land, the oceans and atmosphere are a single "system". Until we got the opportunity to begin studying the Earth as a whole from space and learning about how it ticks, all the ideas on environmental protection were pretty useless.

Orbital stations will become also a sort of a staging post between the Earth and other planets, enabling man to cope with many problems of preparing ships and crews for flights to other planets. Space flights are no longer regarded as being experiments by brave people or even by individual countries. As the years go by cosmonautics will become ever more international in nature, mainly for global scientific, engineering and economic reasons, in particular, the high cost of space technology and of the equipment used for work in space. It is, therefore, economically expedient to cooperate in space exploration and to make use of the scientific and technical capacities already built up in various countries. The Interkosmos programme of the socialist community countries proves the advantages of joint efforts.

Orbital Stations— the Present and Future

By Yuri ZAITSEV,

Department head, Institute of Space Research, USSR Academy of Sciences

Vladimir Kovalyonok and Alexander Ivanchenkov with their families in the town of cosmonauts after landing.

ter rocket and are, therefore, always limited.

With the second approach the station is made up from standardized units, each with its own engine and orbited using a separate booster rocket. In space these units are docked (from Earth) to form a space station.

With the third way, the elements of the station, equipment and separate units are put into orbit separately. The rest of the job — the rounding up of the elements and then the assembly of the station — is done using a special ship, the so-called space-tug. This craft could be operated automati-

opinion it is simpler to make oval-shaped stations lying longwise along the orbit. It is probable that the permanent stations placed on a particular orbit would be joined to form continuous rings round the Earth. Maybe the need will arise for having several such rings, placed in a single plane and all interlinked, with the speed of the inside rings slowed down and of the outside ones accelerated. Such a system would be the acme in space station building.

Building in space is a daring, but quite feasible idea. Light structures of virtually unlimited size can be assembled in conditions of weightlessness.

WHAT? ● HOW? ● WHY?

EQUIVALENCE OF DIPLOMAS

People from 139 countries are studying at Soviet higher and specialized secondary schools, and so the question of comparability and equivalence of different levels and stages of education is an important one for both them and us.

For us, before we accept a person from abroad as a student, we have to know his previous education standards so we can decide whether he is qualified for either a higher or secondary technical school. And for the countries whose people are studying at our schools, they have to be certain about the educational qualifications of the graduates, what the diploma means in terms of one's abilities to occupy a certain job.

To iron out the problem, the USSR Ministry of Higher and Specialized Secondary Education has been involved in drawing up and signing Agreements and Protocols on the equivalence of education certificates, scientific degrees and titles with 31 countries so far and there are similar Protocols with another 30-35 countries now being worked on. The questions that have to be decided usually involve the definition of equivalence of

complete and incomplete secondary education, vocational and secondary specialized training, and higher education (humanities, engineering, medicine, agriculture, etc.), including postgraduate.

Whether the different stages of education are equivalent or not is established through a thorough knowledge of curriculums and teaching methods. The Protocols specify recognition of certain diplomas and education certificates and equivalence and recognition of scientific degrees and titles.

Different countries generally have different education systems, but the difficulties are easily overcome. We hope that we will soon establish equivalence of different stages and forms of education with most countries. Our hope is based on the Protocols and Agreements already signed and on the successful way the talks with many others (including countries in the West like France, Italy, Finland, Sweden, Norway and Iceland) are moving ahead.

HELPING HANDS

Several years ago a pair of swans settled on Ruda Lake near the village of Velikorit, Maloritsky District (Byelorussia), but fairly soon the cob was killed by a poacher. The "widow", instead of migrating, for the winter, remained by the nest and when the winter came was kept alive by the locals. It soon became so tame that it would even accept food from the hand, meanwhile spending the nights in the middle of a fast-flowing stream.

In the spring she flew away for a while and then returned with another cob. Along with the new nest appeared five cygnets.

Swans are settling in Byelorussia more and more often and the habitats of these beautiful

and relatively rare birds have been put under state protection.

INTOURIST NEWS

★ For the future guests of the 1980 Olympics Intourist will be offering 56 special tours around the USSR. Apart from the Olympic cities — Moscow, Leningrad, Kiev, Tallinn and Minsk — they include the other capitals of the Union Republics, the health resorts Sochi, Yalta and Sukhumi, the old Russian towns: Vladimir-Suzdal, Yaroslavl, Rostov-Veliky, Pskov and Novgorod, and cities in Siberia and the Baltic Republics. The guests will be able to get acquainted with the multi-national culture of the Soviet people, their traditions and customs.

«Голас Радзімы»

№ 43 (1566), 1978 г.

Суд у Слабадзе

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ

[Працяг. Пачатак
у №№ 43, 44, 45, 46, 47.]

Глядзіць жанчына, але ці бачыць яна што цяпер. Жанчына ў той час, у той дзень, аб якім спавядаецца Калягін, была дзяўчынкай, мо равесніцай Лецечку. Яна толькі што вылезла з-пад забітых у хляве людзей. Якісьці дзядок засцярог яе сваім целам: «Маўчы, трывай, жыві, дзетка». Дзетка выпайла з хлява і схавалася ў пажарнай бочцы, у якую дбайны гаспадар нанасіў вады. Гэтая бочка з вадою выратавала ёй жыццё, але не выратавала ад заўчаснай старасці, ад сізіны ў трыццаць год. Жанчына прagne зразумець, чаму яна так рана пасівела. І яна саромеецца гэтай сваёй заўчаснай сізіны, вінаваціцца за яе, вінаваціць сябе за тое, што на зямлі ёсць такі людзі, як Калягін, што яна павінна жыць побач з імі, — мо штосьці яна зрабіла і робіць не так, мо дзесьці пакрывіла душой? Без віны вінаваціць яна сябе, без віны, але ж... Дзядок той, што засцярог яе сваім целам, загінуў... І ў тужлівых вачах яе сум і пытанне: чаму ўсё так, чаму, хто дазволіў, як дазволілі, што гэтыя, такія рахманья цяпер, такія бясскрыўдныя, калі пад аховай, пад вартай, столькі пусцілі па свеце сірот, столькі пралілі крыві? Ці не сон гэта ўсё, што перажыла яна, ці не прывіды, ці не здані перад яе вачыма? Яна спрабуе зазірнуць ім у вочы, углядаецца ў іх твары, прыглядаецца да іх рук. Не, не зразумець, не зразумець ёй нічога, ніколі. І гэта яе няклемлівасць тлуміць галаву і Лецечку, не дае спакою яе засмучаны вінаваты твар. І ён круціцца, ненавідзіць гэтую сваю такую няклемлівую галаву. Суддзя, пэўна, ведае тое, чаго ніколі-ніколі не спазнаць яму. Лецечка ненавідзіць паліцэйскіх. Так, у іх даўно ўжо абудзілася плачучая, жывёльная цікавасць да таго, аб чым расказвае Калягін. Яны літаральна зрываюць з яго вуснаў, як п'юць, кожнае яго слова, нібыта ніколі не былі з ім побач, нібыта яны ніколі нікога не палілі, не расстрэльвалі, не забівалі.

А Калягін даўно ўжо асвойтаўся, ён ужо ведае, калі, што і як сказаць, а дзе і прамаўчаць, не зразумець, прыкінуцца. Калягін кемлівы, цямлівы дзядзька. Суддзі ўжо больш не патрэбна задаваць яму наводных пытанняў, нават залішняў ўжо і самі пытанні. Калягін глядзіць суддзі ў рот, цікуе пытанні і ўгадвае іх да таго яшчэ, як яны будуць вымаўлены, як яны выспеюць. Ён гатовы служыць і ўслугоўваць тут, за бар'ерам. Ён ужо адчуў уладу і падпарадкаваўся сіле, якая над ім. Рукі за спіной, ногі напайсганутыя, галава наперад, ён гатовы рынуцца наперад, гатовы выканаць любы загад, які толькі не прагучыць. Усё ў ім ужо напачаткова, на ўзводзе, усё напята, усё ў салодкім прадчаканні загаду. Вось-вось прагучыць яму загад, і вочы, язык яго, цела, кожная яго жылка падрыхтаваныя ўжо да таго, каб падпарадкавацца. Ёсць, ёсць асалода ў падпарадкаванні, і Калягін спазнаў яе.

— ...Азарычы... Сакавік сорок чацвёртага года. Гразь, слота. Падаў мокры снег.

Памяць Калягіна дакладна праце на ўспаміна. Такі яму

сёння загад: успомніць усё да дробязей. І Калягін цяпер мастак, ён малюе па памяці сакавік сорок чацвёртага. Невялічкі хвойнік, хмызняк, выгараджаны калючым дротам. Выгараджана травяністае, дрыгвянае балота. У балоце шэрыя, сагнутыя ў крук людзі. Трыццаць сем тысяч чалавек, але Калягін малюе толькі дваіх з гэтых трыццаці семі тысяч. Заходзіцца ад слоты і халадзчы ўхутаны матчынай хусткай хлопчык. Маці ідзе да хвой, каб наламаць голля і распаліць цяпельца. Двое ў чорным — Калягін і адкормлены немец — цікуюць за ёю, разважаюць: ці паладзе немец з вінтоўкі ў жанчыну, заб'е ці параніць яе — да жанчыны далекавата, метраў семдзесят, а мо і болей. Немец бярэ ў Калягіна вінтоўку, доўга цэліцца — і трапляе, забівае жанчыну.

— ...яны хворыя ўсе былі. На тыфус хварэлі. Жанчыны, дзеці, старыя...

Лецечка выразна бачыць гэтую жанчыну, якая ўпала ў дрыгву. Немаведама адкуль, але яму знаёмая карціна, якую намалюваў Калягін. Хмызняк, калючы дрот, дзве постаці ў чорным, пошчак стрэлу, як трэск абламанай галіны, жоўтая ад раставай зямлі, вада. Хлопчык у матчынай хустцы. Лецечка прыціскаецца патыліцай да прахалоды шкла. Гэта ён, ён у хустцы. Адсюль, з падаконніка, ён разгледзеў твар хлопчыка.

— Немцы на станцыю Рудабелка прывезлі хворых тыфам людзей, накіравалі іх пад Азарычы, у балота. Мэта адна — звесці як мага больш тыфознікаў і затрымаць наступленне нашай арміі...

— Якая яна вам ваша армія...
— Савецкая Армія, — пакорліва папраўляецца Калягін. — Дзэрганізаваць транспарт. Уначы ўжо бачны былі савецкія ракеты над лесам. Ад поезда, ад Рудабелкі, везлі людзей на машынах. Хворыя, абмарожаныя, жахлівае відовішча. На машыны ўскідавалі старых, хворых, малых. Яны самі ўжо не здолелі залезці. Машын на ўсіх не хапала. Ішлі пешшу. Падалі — прыстрэльвалі. Дарога — жахлівае відовішча, гразь, слота. На некалькі кіламетраў нагі не ўбіць — трупы, трупы. Ніхто іх не прыбраў. Дзед адзін не здолеў ісці. «Сынкі, сынкі, — умольваў. — Не страляйце мяне на дарозе. Палажыце каля лесу...»

— Уважылі просьбу дзеда?

— Некалі было. Прыстрэлілі на дарозе. Усіх стралялі на дарозе. Дарога ў трупах, па іх машыны...

Лецечка спаўзае з падаконніка на падлогу. Коламі па ім праехала машына. Сівая жанчына ўладкоўвае яго ў крэсла, сама садзіцца на падаконнік. Але Лецечка бяжыць з залы, ён не здольны трымаць больш там, ён бяжыць у сакавік сорок чацвёртага, у тыфозны лагер Азарычы, ці то з лагера бяжыць. Бяжыць па дарозе, па шляху Рудабелка — Азарычы. А мо па якой-небудзь іншай, але падобнай на тую дарогу. Была, была ў яго такая дарога ў сакавік сорок чацвёртага ці ў жніўні сорок трыцяга — гэта ён не памятае. Для яго тады не існавала пары года. Час быў падзелены на святло і змрок. А дарога была адначасова ў святле і ў змроку...

Не то чалавек, не то звер які — тэсцьці незразумелае брылі лесам. Каціўся па лесе касмыкаваты жывы камяк. Пад чорнымі ялінамі, дзе веце нізка прыпадала да зямлі, камяк гэты поўз. Быў ён з усіх бакоў густа аблеплены дрыгвяністай гразёю, быў густа абсыпаны іліцай і лісцем. І далёку, пры зменлівым і падманлівым у лесе святле, здавалася, што гэта коціцца ў сваю нару асенні, дбайны і руплівы, вожык. Аднак калі на яго шляху сустракаліся лапіны, не парослыя хмызняком, ці зараснікі багуну, вожык гэты ці воўк выпростваўся, узнімаўся на ногі, і тады было зразумела, што гэта і не вожык, і не воўк — не звер, а хлопчык, хаця хлопчык гэты, калі ўставаў на ўвесь рост, па-воўчы і завываў.

Ён ужо не памятаў, колькі гэдзін ці колькі дзён брыдзе лесам. Не здольны быў ён і адказаць — ці то чалавек ён, ці то звер. Гэта быў лясны хлопчык, адзін з тых, якіх было нямаля па тым часе, якія ці то самі адбіліся ад маці, ці іх адбілі ад яе чарговай аблавай. Але хлопчык памятаў, што зусім нядаўна каля яго быў хтосьці жывы, дарослы, пэўна, маці, яна ці то ўпала сама і больш не паднялася, ці то іх абклалі, выйшлі на іх людзі ў чорным, з чорнымі палкамі, якія вывяргалі агонь, выйшлі, абклалі з усіх бакоў і з поклічам: «Ату іх, ату...», сеючы з палак агонь, загналі ў балота, у дрыгву, і ён выгараў з гэтага балота ўжо адзін. Застаўшыся адзін, хлопчык не злякаўся. Жыў ён з маці ў лесе ўжо даўно. І першы праблёмскі свядомасці знайшоў яго ў лесе, і ён ужо быў упэўнены, што на зямлі існуе толькі адзін лес. Усё жывое заўсёды жыло і жыве ў лесе, хаваючыся адно ад аднаго. У лесе пад ялінамі была яго хата, пасцель. Але прыспеў час есці, пачало змяркацца, і хлопчык выпаўз з балота і пабрыў па лесе. Інстынкт гнаў яго да людзей. Ён хацеў да змроку прабіцца да якога-небудзь жылта і баяўся гэтага. Разы са два за дрэвамі ён прыкмеціў людзей, але не адкрыўся ім, стаіў ў кустах, перачакаў, калі яны знікнуць. Потым кінуўся шукаць іх і не знайшоў. І вось цяпер, влючы, ішоў і поўз, як сляпы, тыцаўся ў калючыя галавой, размазваў па твары балотную твань, ягады бручніцы, дурніцы. І звары, і людзі, і птушкі абыходзілі і абляталі яго, не прызнаючы ў ім свайго. А яму б цяпер сустраць на сваім шляху хоць гадзюку, што-небудзь жывое, каб не быць у адзіноце, выпайці хоць на якуюсьці сцежку зварыну. Толькі лес быў нежылы, пусты. Хвой, яліны, зрэдку — дубнякі. Хлопчык прыглядаўся да дрэваў, да абшмэльных камлёў, кратаў гэтыя камлі рукамі і не адчуваў у іх цёлага, жывога. Халоднае, маўклівае і непагоднае дрэва. Яно магло б і ажыць, калі б у яго быў агонь: крэсіва і жоўты сухі грыб — трут. Крэсівам па крэмені, і з крэменя ці то з жалезкі: — іскры на трут. Але ў яго ні тута, ні крэсіва, ні крэменя — нічога не было.

Толькі на схоне дня, калі ўжо заходзіла сонца і зямля, па якой ён брыў, пачырванела, нібы набрыняла крывёю, хлопчык натрапіў на сцежку. Ён узрадаваўся ёй, сцежка хутка вывела яго да шляху. Хлопчык спыніўся, стаіўся ў кустах, разглядаў дарогу і нібыта прынохваўся, чым ад яе патыхае. Ужо амаль што сцягнула, але яму толькі што з ляснога змроку, толькі што ад ляснога страху, было яшчэ светла. Шлях гарбаціўся, аднолькава цягнуў управа. Улева і губляўся ў воях. Шырокі гаротны вясковы шлях, халіў ён на сваім вяку ўсяго, машыны, падвалы змясілі яго да мёртвага белага пяску. Але дзе-нідзе не гэтым мёртвым белым пяску чорным і вільготным вокам абліскавалі ўначы і лапікі цвёрдай, нескалатуханай зямлі, якую не здолелі спляжыць. адарваць ад матчынага цела, і яно сачыла праз гэтыя лапікі вочы па ўцалелых венах і жылах сукровіцу-вільгаць, плакала зямля, плакаў шлях, застаў-

шыся ў адзіноце, нябачнымі слязьмі. Але слязы гэтыя не крапалі хлопчыка. Шлях, хаця ён і імкнуўся да яго, быў яму чужым, патыхала ад яго чалавекам і жывёлінай — патыхам, якога ён цураўся, якога ён баяўся. Але лес палохаў яго яшчэ больш. І ён выйшаў з кустоў, пакрочыў да шляху і спыніўся на мяжы пяску і травы. Асцярожна пакратаў дарогу, сыпучы пясок нагой. Ніхто не ўдарыў яго, нішто не выбухнула, нічога не здарылася.

Хлопчык скочыў у пясак, як у прысак, закапаўся абедзюма нагамі. Можна было б закапацца, засыпацца гэтым пяском і з галавой і перачакаць, покуль чырвоная паласа, якая цяпер стаяла над лесам, зноў не разгарыцца ў сонца і не прагоніць цемрадз. Можна, калі б у хлопчыку не жыў голлад. Звер сядзеў у ім больш моцны, чым страх, цягнуў яго, смактаў, прымушаў рухацца, шукаць не толькі і не столькі цяпла, колькі ежы. І хлопчык пабрыў шляхам у напрамку, дзе ўсё яшчэ зіхацела чырванню неба, дзе было штосьці жывое і спаўняе.

З зараснікаў з рэструшчанага гнілога пня, на яго звярнутымі прагнымі вачыма глядзелі светлячкі. Але ён ужо ведаў, што вочы гэтыя нежывыя, і не баяўся іх. Двойчы ўначы, у цемрадзі, стрэліла чырвоным вокам і штосьці жывое, над ім дзіцячымі галасамі галасілі совы і пугачы, але з хлопчыкам ужо была дарога, шлях, і ён крочыў па ім і нічога не баяўся. Ён ужо даверыўся шляху, шлях для яго ўжо ўвасобіўся ў штосьці роднае і блізкае. Хто яго ведае, мо шлях спавіаў яго распач і адчай матчынай калыханкай, мо пацашаў яго бабульчынай казкай. Вясковыя шляхі на ўсё здатныя. Не толькі ў старадаўнасці, але і сёння, калі ў спакоі і адзіноце ўслухацца ў іх самстную ціш, можна пацучь і калыханку, і казку, і паданне. І хлопчык адчуваў, што тут, на шляху, яму нічога не пагражае. Ужо было зусім цёмна. Месяц яшчэ не ўзышоў, і лес выглядаў адзінай цёмнай грудай, як адарваная ад неба і прыцінутая да зямлі цемрадз. Але шлях не губляўся ў гэтай цемрадзі, цямьяна бялеў, як шчодро пасыпаная соллю добрая луста хлеба. І хлопчык крочыў сабе, глядзеў не пад ногі, а туды, уперад, на шлях, які як бы бег наперадзе яго, размотваўся, як клубок нітка, і цягнуў хлопчыка за сабой.

Але так крочыў ён не доўга. Пачало трапляць пад ногі якоесьці барвенне, пачало чапляць яго за ногі, нібыта ён ступіў на грэблю. Ён заспацькаўся, галодна завурчаў, яму трэба было спяшацца, спяшацца, хця і немаведама куды. Трэба было хутчэй адолець шлях, прыбіцца да чагосьці новага, селішча якога, агню, хлеба. А сілы ў яго былі толькі на шлях без барвення. А барвенне трапалася ўжо ўвесь час, сапраўды, не шлях, а грэбля — гаць. Хлопчык забытаўся ў гэтых гацінах і ўпаў. І тут з-за лесу выслізнуў месяц, яркі, шчарбаты, нібыта быў ён да гэтага на прывязі, на вярочыці ці нават на ланцугу, на дроце нейкім. Матляўся, круціўся, кося рэзаў сябе гэтым дротам і вось перарэзаў, меншай сваёй часткай адарваўся, слізгануў на неба і саяціў утвая. І пры гэтым святле хлопчык убачыў, што нікае не барвенне зваліла яго, а людзі. Людзі густа ўслалі сваімі целама дарогу. І хлопчык ляжаў на чалавеку, на дзядулю. Тулава дзядулі ляжала на бугры, а галава ў ямы і задзёрта ў неба, як усё роўна звярталася з якімсьці запытаннем да неба, чакала ад яго адказу, была звернута да неба, утыркалася ў неба сівая бародка, у неба ўтыркалася яблыка вострага дзіцячага кадывка, звяртаўся да неба востры нявядомы дзіцячы ўсохлы носік. А ў хлопчыка ўтаропіліся ашклянелыя вочы. І гэтыя вочы больш за ўсё і перапалохалі хлопчыка. Ён адхіснуўся ад іх, памкнуўся ўстаць, але забытаўся ў дзедавай світцы, і дзедавы рукі, застыглыя ўжо і

ўчэпістыя, што сучча, нібыта ажылі, схалілі хлопчыка за адзенне і не адпускілі. І хлопчык, трохі прыўзняўшыся, зноў лёг, упаў сваім брудным, але жывым тварам на бела-мёртвае, халоднае, ілбом дакрануўся шкляных, мёртвых вачэй, адчуў іх пругкі холад і закрычаў. І болей у яго не было ні сілы, ні жадання ўставаць. Адна толькі думка аб тым, што яму прыйдзеца ж уставаць, кудысьці ісці, выклікала страх. Жудасна было адарваць вочы ад аднаго нябожчыка, каб згледзець перад сабой дзесяткі новых. Дзядок, якога ён ужо бачыў, здаваўся добрым нябожчыкам, здаецца, і світка яго была цёплая, добрая, ад яго не сыходзіла ніякай небяспекі, іншыя былі куды страшнейшыя, таму што ён іх яшчэ не бачыў. Гэты ляжаў сабе, маўчаў і не кратаўся, а тыя маглі ажыць, закрываць, што гэта ён тут перашкаджае ім адпачываць, яны здольныя былі пакласці побач з сабой і яго, наведкі сулакоіць і яго.

Хлопчык прыціснуўся да дзеда, да, здаецца, яшчэ цёплага і ласкавага шчэцця на яго твары, ён прасіў, маліў дзеда, каб той абараніў яго, ашчадзіў ад іншых нябожчыкаў, не аддаў ім яго. І ўзнімі зараз дзед руку, загавары з хлопчыкам, ён бы не здзіўляўся — такія палкія былі яго заклёны, так горача ён яго ўмольваў азвацца, бараніць яго ад мёртвых. Але дзед маўчаў, маўчаў і іншыя нябожчыкі. Толькі лес тужліва стагнаў, месячны тужлівы вецер гуляў у соснах, выдзімаў з іх мёртвых ствалоў самотную, маркотную песню. І здавалася, гэтую песню цягнуць над шляхам, гаротным вясковым шляхам, нябожчыкі, адпяваюць самі сябе. На зямлі, акрамя ветру, месяца, няма іншых плакальчыкаў. Няма ніводнага жывога чалавека. Вымерла зямля. Вымерла, калі ўжо людзі выйшлі паміраць на дарогу, не знайшлі больш прыстойнага месца, як легчы на дарозе, каб напалохаць яго, адзінага, што застаўся жывым; і дзед стаў яшчэ больш дарагі для хлопчыка, але ўжо не як абарона ад мёртвых, а як адзіная сувязь, адзіная нітка, што звязвала яго з людзьмі, з жывымі, адзіная ўцалелая нітка, працягнутая з таго свету да яго, нітка, якая сведчыць, што свет калісьці быў густа заселены людзьмі, былі людзі на зямлі, не толькі дзеці, такія, як ён, хлопчыкі, не толькі жанчыны — яго маці, але і дзяды, расла ў іх сівая барада, насілі яны світкі, мелі рукі і ногі... І мёртвыя былі ўжо жаданымі на яго шляху. Няхай жэ яго вядуць да святла, у зайтрашні дзень і мёртвыя.

Але доўга заставацца сярод іх хлопчык не мог. Захлынулася дзіцячым покрыкам у лесе сава. Хлопчык адарваўся ад дзеда, усяхапіўся на ногі і пабег. Ён бег цяпер, заплюшчыўшы вочы, спадзеючыся, што, калі адплюшчыць іх, шлях ачысціцца ад мерцвякоў, якія сулакоіліся ў яго пяску. Ён бег ад нябожчыка да нябожчыка і сам цяпер крычаў савай, покуль быў яшчэ голас, покуль быў яшчэ крык. А калі яго ўжо не стала, калі не было ўжо сілы бегчы, адплюшчыў вочы і збочыў, каб перадыхнуць у цемрадзі, нічога не бачачы перад сабой. Але і там, куды ён збочыў, былі трупы, яны цікавалі за ім, не пускаючы ў лес, не давалі перадыхнуць. Мёртвыя ўзялі яго ў кальцо, абклалі з усіх бакоў, як абкладвалі некалі і жывыя. І хаця гэтыя мёртвыя былі больш бясскрыўдныя, чым тыя жывыя, якія маглі забіць яго, якія стралялі ў яго і яго маці з вінтовак, ён усё ж больш жадаў, каб з цемрадзі выйшлі тыя, што сеялі агонь. Калі яны ўжо так прагнуць забіць яго, знішчыць, ён не стане больш уцякаць ад іх, не будзе больш хавацца ў балота. Няхай забіваюць, хай знішчаюць, хай страляюць, ён гатовы. Легчы на дарозе побач з іншымі лягчэй, чымсьці крочыць і спатыкацца аб іх, няспынна адчуваць іх прысутнасць.

[Працяг будзе.]

БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫЧНАЯ ВОСЕНЬ-78

Ніколі газеты рэспублікі не змяшчаюць так шмат матэрыялаў пра музыкантаў, спевакоў, танцораў, як у гэтыя дзесяць лістападаўскіх дзён. Беларускае музычнае восень таму прычынай. Свята праводзілася сёлета пяты раз.

Як і раней, у канцэртах Беларускай музычнай восені прымалі ўдзел вядучыя калектывы нашай рэспублікі — Дзяржаўны народны хор Беларускай ССР, Дзяржаўны ансамбль танца Беларускай ССР, фальклорна-этнаграфічны ансамбль «Харошкі», вакальна-інструментальны ансамбль «Верасы» і іншыя. І яшчэ для ўдзелу ў фестывалі мастацтваў прыехала каля тысячы гасцей, многія з іх упершыню прымалі ўдзел у гэтым музычным свяце. У якасці прыкладу варта назваць сімфанічны аркестр Ленінградскай дзяржаўнай філармоніі, акадэмічны мужчынскі хор Эстонскай ССР, Краснаярскі ансамбль танца Сібіры, Дзяржаўны аркестр Літоўскай ССР «Трымтас»...

У гарадах і вёсках рэспублікі ў гэтыя дні адбылося больш як 500 канцэртаў. Аматыры мастацтваў шчыра, з удзячнасцю прымалі калектывы і асобных выканаўцаў з розных рэспублік Краіны Саветаў.

А вось што пісалі газеты. «Бездакорнасць ансамбля, гібкасць пераўвасаблення спявачкі, свабоднае, лёгкае валоданне голасам, майстэрства акампаніятара дазволілі стварыць па-мастацку дасканалыя вобразы. Слухачоў пакарыла поўнае зліццё голасу рэдкай прыгажосці з найтанчэйшай каларыстычнасцю фартэпіяна». (З рэцэнзіі на вечар раманса і песні народнай артысткі СССР Марыі Біешу. «ВЯЧЭРНІ МІНСК»).

«Уражанні ад выступлення сімфанічнага аркестра Ленінградскай філармоніі імя Д. Шостакавіча — з шэрагу тых, што напалняюць нашу жыццё пачуццём прыналежнасці да вялікага мастацтва, робяць яго эмацыянальна-насычаным, шматгранным». («СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ».)

«Канцэрт меў сур'ёзны акадэмічны характар, сведчыў аб добрых густах складальнікаў яго праграмы, аб новым кроку аркестра па шляху авалодання вышэйшымі музычным мастацтвам і таму быў надзвычай прыхільна сустрэты слухачамі сталіцы Савецкай Беларусі». («ЗВЯЗДА» пра выступленне Дзяржаўнай харавой капэлы Азербайджанскай ССР.)

Прыемна, я думаю, выступаць, калі і глядачы, і крытыкі праяўляюць такую добразначную цікавасць да кожнага калектыву, кожнага канцэрта. Але арганізатары фестывалю Беларускае музычнае восень не абмежавалі праграму свята толькі канцэртамі, хай нават вельмі цікавымі і разнастайнымі. Яны наладзілі яшчэ мноства творчых сустрэч. Уявіце, прыходзіць да аматыраў мастацтва кампазітар, спявак, музыкант, расказвае пра сваю работу, дзеліцца задумамі, аб нечым нават раіцца, выконвае асобныя творы, адказвае на пытанні слухачоў.

Мне пашчасціла прысутнічаць на падобнай сустрэчы ў «Інтурысе». Беларускае кампазітар Ігар Лучанок быў гасцем дзвюх груп турыстаў з Польшчы, якія прыехалі ме-

навіта на гэты фестываль. Пасля сустрэчы польскія сябры падзяліліся сваімі ўражанямі.

Станіслаў КАЧАРОУСКІ, механік з Варшавы: «Абавязкова раскажу пра пачутае тут усім сябрам і знаёмым. Я ўпершыню сустрэўся з вялікім чалавекам, творцам музыкі, і крануты яго прастаюй у абыходжанні, шчырай манерай гаворкі».

Станіслаў КВЯТКОУСКІ, фельчар з Пшэворска: «Калі Ігар Міхайлавіч выконваў

для нас сваю песню пра Хатынь, я проста анімеў. Які ён таленавіты кампазітар! Выказаць у невялікім творы такія складаныя і моцныя пачуцці — боль і гнеў, веру і памяць... Мы ўжо наведалі Хатынь, і гэты мемарыяльны комплекс зрабіў на нас моцнае ўражанне. Як многа падушадна мастацтва!»

Варта дадаць, што на Беларускае музычнае восень сёлета прыехала больш як 550 турыстаў з Польшчы і Германскай Дэмакратычнай

Рэспублікі. Межы нашага свята мастацтваў пашыраюцца.

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: народная артыстка СССР Марыя Біешу; галоўны дырыжор сімфанічнага аркестра Ленінградскай дзяржаўнай філармоніі Аляксандр Дзімітрыев; Дзяржаўны камерны аркестр Арменіі; фальклорна-этнаграфічны ансамбль «Харошкі»; Роза Рымбаева — лаўрэат Міжнароднага конкурсу.

Фота А. Дзімітрыева.

АД ЗАХАПЛЕННЯ ДА МАЙСТЭРСТВА

Няма амаль ніводнага горада ці вёскі на Беларусі, дзе б не было сваіх самадзейных музыкантаў, спевакоў, мастакоў. Талентамі спакон вякоў поўніцца наша зямля.

Шмат самадзейных калектываў і на Ашмяншчыне. Самы буйны з іх — народны тэатр раённага Дома культуры. Яго пастаноўкі, яго таленавітых артыстаў ведаюць глядачы розных узростаў. Калектыву гастралюе па вобласці, выступаў у Мінску, у Літве, здымаўся на тэлебачанні, яго артысты ігралі нават у кіно.

А пачыналі з невялікага тэатральнага гуртка, які пад кіраўніцтвам Арсена Фаміна ў 1947 годзе сабраў аматыраў сцэны. У цяжкі час нараджаўся калектыву. Але цяга людзей да мастацтва расла

гэтак жа хутка, як падымалася з руін Беларусі.

Спачатку калектыву спрабаваў свае сілы ў аднаактовых спектаклях. Пазней, калі трупы ўзмацнелі, папоўнілася новымі аматырамі, у рэпертуары з'явіліся і многаактывыя пастаноўкі. У 1959 годзе калектыву было прысвоена ганаровае званне народнага.

Тэатр мае сваю адметнасць. Яго рэпертуар складаюць у асноўным камедыі і трылеры. У большасці гэта п'есы беларускіх аўтараў — Макаёнка, Крапівы, Купалы, Шамякіна, Губарэвіча, Міровіча. Артысты іграюць з задавальненнем — народныя матывы блізкія і зразумелыя кожнаму з акцёраў. Большасць спектакляў ідзе на беларускай мове. Шмат было

сапраўдных творчых удач. За пастаноўкі п'ес «Паўлінка» Я. Купалы, «Несцерка» В. Вольскага, «Не верце цішыні» І. Шамякіна і іншых калектыву ўзнагароджваўся дыпламамі абласных і рэспубліканскіх конкурсаў. А за спектакль «Брама неўміручасці» па п'есе К. Крапівы тэатр атрымаў званне лаўрэата I Усесаюзнага фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных у 1976 годзе.

Есць цікавая рыса ў творчай дзейнасці калектыву, якая яшчэ больш збліжае яго з шырокім колам глядачоў. Тэатр амаль адзіны ў рэспубліцы (з ліку самадзейных калектываў), які ставіць і ставіць аперэты. «Вяселле ў Малінаўцы» Юхвіда, «Раскінулася мора шырока» Вішнеўскага, «Рабінавыя каралі» Семянякі і апошняя работа — народная камедыя «Бабскі бунт» Піцікіна па матывах «Данскіх апавяданняў» М. Шалахава. Гэта яркія, каларытныя, змястоўныя работы.

З поспехам праходзяць і п'есы Чэхава, Арбузава, Пагодзіна... Усяго на сцэне

тэатра пастаўлена больш як 50 спектакляў.

Дванаццаці майстрам сцэны прысвоена ганаровае званне артыста народнага тэатра — як маладым акцёрам, так і ветэранам, што сведчыць аб высокім прафесійным узроўні выканаўцаў. Вядома, усе акцёры-аматыры маюць розныя спецыяльнасці, і часам гэта дапамагае ім у стварэнні сцэнічных вобразаў.

Ашмянскі народны тэатр, якім у апошні час кіруюць муж і жонка Аляксандр і Людміла Спірыдонавы, нядаўна адзначыў свой трыццацігадовы юбілей. А ў наступным годзе споўніцца 20 год з дня прысваення тэатру ганаровага звання народнага. І не спыняюцца творчы пошук у ашмянскіх самадзейных артыстаў і мясцовых мастакоў, музыкантаў, якія цесна супрацоўнічаюць з тэатрам. Зноў, часам у холад і непагадзь, ідуць яны ў клуб на рэпетыцыю ці едуць у гасці да вяскоўцаў. З задавальненнем ідуць да іх і глядачы — паслухаць выступленне свайго Ашмянскага, народнага...

А. ЯНДОУСКІ.

МІНСКАЕ «ДЫНАМА» Ў ВЫШЭЙШАЙ ЛІЗЕ

Лепшая футбольная каманда Беларусі — мінскае «Дынама» мае даволі высокую рэпутацыю. Яна неаднаразова становілася бронзавым прызёрам у першынствах СССР, гуляла ў фінале Кубка. Але так здарылася, што тры гады назад клуб вымушан быў пакінуць першы дывізіён, дзе выступаюць 16 мацнейшых каманд, і перайсці ў другі (у СССР гэтыя групы прынята называць вышэйшай і першай лігамі). Галоўнай прычынай часовага спаду стала змена пакаленняў, калі многія вядучыя ігракі закончылі выступленні, а моладзь, замяніўшы іх, не мела неабходнага вопыту.

Цяпер жа мы можам з поўнай падставой гаварыць аб тым, што спад гэты аказаўся часовым, хоць, каб пераадолець яго, спатрэбілася тры гады.

У сёлетнім сезоне мінскае «Дынама» выступала паспяхова — заняла ў першай лізе трэцяе

месца сярод дваццаці каманд і атрымала права выступаць у будучым годзе сярод мацнейшых клубаў СССР. Па выніках турніра наперадзе мінчан аказаліся толькі футбалісты Куйбышава і Растова-на-Доне. З 38 матчаў «Дынама» выйграла 21, унічыю закончыла 11, а прайграла 6. Добрая і рознасць забітых і прапушчаных мячоў — 57—28. Надзейна правёў увесь сезон вратар Курбыка, уважлівымі былі абаронцы, вялікую працаздольнасць і вынаходлівасць праявілі паўабаронцы, а форварды гулялі востра, смела, вынікова.

У мінскай каманды сёння свой ігравы почырк. І хоць няма ў ёй, магчыма, яркіх «зорак», але клуб кампенсуе гэта дружнымі калектыўнымі дзеяннямі. Асноўная зброя — хуткая атака, у якой, акрамя нападаючых, як правіла, удзельнічаюць паўабаронцы і абаронцы. Сапернікам «Дынама» цяжка прадбачыць, хто і калі нанясе рашаючы ўдар.

Поспеху каманды ў немалой ступені садзейнічаў прыход новага старшага трэнера Эдуарда Малафеева, які многія гады выступаў у мінскім «Дынама» і зборнай СССР, а год назад закончыў у Маскве Вышэйшую школу трэнераў.

Так, «Дынама» зноў у вышэйшай лізе. Наступны сезон, вядома, стане сур'ёзным выпрабаваннем для маладога калектыву. Але шматлікія балельшчыкі каманды вераць, што іх любімцы дастойна выступаць і сярод мацнейшых.

В. НЯКРАСАЎ.

НА ЗДЫМКАХ: фрагменты апошняй, рашаючай гульні мінскіх дынамаўцаў з камандай «Карпаты» [Львоў].

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

«ПАКАШТУЙЦЕ ГРЫБОЧКІ!»

Багатая восень сёлета ў Беларусі. Добра ўрадзіла бульба, садавіна, гародніна. Вераснёўскія і кастрычніцкія дзянькі шчодра аддавалі крыху прыпозненыя багаці лясоў. На гандлёвыя базы рэспублікі паступіла больш як 750 тон грыбоў. Сушаныя баравікі, салёныя лісічкі пойдучы і на экспарт.

Есць у гэтых «прыпасах» немалы плён работы докшыцкіх нарыхтоўчыкаў. Здаўна маляўнічыя бары Віцебшчыны славіцца сваімі багаццямі.

І вось я ў Докшыцах. Пазнаёмілася з Марыяй Ляшчынскай, лепшым грыбаварам. Больш як 70 тон грыбоў, у тым ліку 600 кілаграмаў сушаных, здала яна раённай нарыхтоўчай канторы.

Марыя Маркаўна запрасіла мяне ў вёску Асінавік, дзе знаходзіцца яе гаспадарка. Імклівая стужка шашы збочыла на лясны шлях. Вакол такое характава! Паабал — меднаствольны бары, бярозавыя гаі, жоўтым лісцем зацярушана дарога.

А вось і гаспадарка Марыі Маркаўны. Невялікае збудаванне са светлымі фіранкамі на вокнах. Побач складзены памяшканні, сушылка. Крокаў можа за дзесяць-пятнаццаць — трапяткія асінікі дагараюць восенскім полымем. Крыху далей усераек

лесу свеціцца золатам бяроз, трымціць, пераходзіць у зеляніну карабельных сосен, дзесьці ўдалечыні робіцца ліловым і губляецца на даліглядзе, ад чаго лес здаецца бяскрайнім.

Фотаэцюд
А. ГЛІНСКАГА.

Пачуўшы гул пад'язджаючай машыны, да пункту спяшаліся грыбнікі са сваёй «здабычай». Паўночкія кошыкі, скрыначкі рыжыкаў,

апенек, груздоў нясуць яны. І ў гэтым шумлівым людскім тлуме Марыя Маркаўна была руплівай гаспадыняй. З прыветлівай усмешкай, жартамі распытвала грыбнікоў, дзе ж яны напаткалі гэтыя багаці.

Праз нейкі час грыбы мылі і складвалі ў вялізныя паравыя катлы. І вось ужо ў іх жалезным чэраве нешта забулькала, і паплыў прыемны пах лясных пачастункаў. Гатовыя грыбы, пасоленыя і прыпраўленыя спецыямі, Марыя Маркаўна паскладвала ў свежыя, чыста вымытыя бочкі.

Прыемна глядзець на працу, якую чалавек робіць умела. І не скажаш, што гэтая справа вельмі складаная, але яна патрабуе акуратнасці, спрыту. Марыя Маркаўне такая праца ў радасць. Ведае, што прыгатаваныя ёю грыбы прыйдуцца да спадабы пакупнікам.

І я пакаштавала грыбочкі Марыі Ляшчынскай. У іх выдатны смак і нейкі своеасаблівы апетытны пах. І такія яны пругкія, прывабныя. Уявілася на хвілінку, як упрыгожаць яны чыйсьці святочны стол, а мне зімой нагадаюць прыгажосць кастрычніцкага лесу і ветлівую жанчыну з вёскі Асінавік.

А. ЛЫСЕНКА.

ДЗІКОВА КУПАЛЬНЯ

У лесе цішыня. Высока ў небе, апісваючы кругі, адзінока плаваў канюк. Раптам пачуліся незвычайныя гукі — нібы хто плюхаўся ў вадзе.

Я бяшумна зрабіў некалькі крокаў, і тое, што убачыў, вельмі здзівіла мяне. На невялікай паляне, у лужыне, купаўся здаравенны дзік. Палаяўшы на адным баку, вярнуўся на другі бок. Відзець, секачу было вельмі прыемна, бо ён ад зада-

вальнення выцягнуў ногі і толькі зрэдку варушыў вушамі. Пасля, бываючы ў бярэзніку, я кожны раз выходзіў да забалочанай паляны. І заўсёды там відаць былі свежыя сляды дзіка. Ён рэгулярна наведваў сваю купальню.

І. СІЛЯКА.

Выпісвайце «Голас Радзімы»

ДАРАГІЯ СУАЙЧЫННІКІ!

КАЛІ ВЫ ІМКНЕЦЕСЯ ПАДТРЫМЛІВАЦЬ СУВЯЗІ СА СВАЁЙ БАЦЬКАЎШЧЫНАЙ, ВЕДАЦЬ ЯЕ ШТОДЗЁННАЕ ЖЫЦЦЁ І АТРЫМЛІВАЦЬ КОЖНЫ ТЫДЗЕНЬ ВЕСТКУ З РОДНАЙ БЕЛАРУСІ — ПАДПІШЫЦЕСЯ НА ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

ГАЗЕТА ЗНАЁМІЦЬ ЧЫТАЧОЎ З ЭКАНАМІЧНЫМ, ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫМ І КУЛЬТУРНЫМ ЖЫЦЦЁМ БЕЛАРУСКАЙ ССР, РАСКАЗВАЕ АБ МІЖНАРОДНЫХ СУВЯЗЯХ РЭСПУБЛІКІ, АХВОТНА АДГУКАЕЦА НА ПРОСЬБЫ ЗЕМЛЯКОЎ, АДКАЗВАЕ НА ІХ ПЫТАННІ.

ПАДАЕМ АДРАСЫ ФІРМ І АРГАНІЗАЦЫЙ, ПРАЗ ЯКІЯ ВЫ МОЖАЦЕ АФОРМІЦЬ ПАДПІСКУ НА «ГОЛАС РАДЗІМЫ» НА 1979 ГОД:

ЗША

Four Continent book Corporation,
156. Fifth Avenue,
New York, N. Y. 10010

Sydney, N. S. W. 2000
New Era Bookshop at
531 George Street
Sydney 2000.

НОВАЯ ЗЕЛАНДЫЯ

Progressive Books, 14—16,
Darby, Str.,
Auckland C. J.

ФРГ

5 Köln 1
Foiferstraße 2 — Postfach
10 16 10

Kubon und Sagner
8 München 34
Postfach 68

АРГЕНТИНА

Sr. W. Laszkiewicz
Av. Santa Fe 4977
Buenos Aires (suc. 25)

„Pegasus“ Bockhandel
Leidsestraat 25
Amsterdam

ГАЛАНДЫЯ

„Pegasus“ Bockhandel
Leidsestraat 25
Amsterdam

БЕЛЬГІЯ

Librairie
Du Monde Entier
Due de Midi, 162
1000 Bruxelles

Agence et Messageries
de la Presse
1, rue de la Petite — Ile
1070 Bruxelles

Les Amitiés
Belgo-Soviétiques
21, rue du Méridien
1030 Bruxelles

Ster boek
Visserstraat 23
Groningen

АУСТРЫЯ

Globus
Vertrieb Ausländischer
Zeitschriften
A-1200 Wien
Höchstädtplatz 3

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen Kirjakauppa
Postilokero 128,
Helsinki 10

Kansankulttuuri Oy
Simonkatu 8, Helsinki 10

АНГЛІЯ

10-2
Collet's Holdings LTD,
Denington Estate
Wellingborough
Northants, England

Rautatiekirjakauppa Oy
Postilokero 248,
Helsinki 10

ВЕНЕСУЭЛА

Distribuidora Progreso
Apartado 14360
Caracas

ІТАЛІЯ

Associazione Italia—URSS
Piazza della Republica
4700185 Roma

ШВЕЦЫЯ

A.B.C.E. Fritzes Kungl.
Hovbokhandel
Fredsgatan 2
Stockholm, 16

Libreria
Italia — URSS
Via Edillo Raggio, 1—10
16 124 Genova

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau
36, rue J.-J. Rousseau
Genève

M.J.R.
Pingsholtesstraeti, 27
Reykjavik

МЕКСІКА

Ediciones de Cultura
Popular S. A.
San Juan de Letran
No 37-713
Apartado postal No 2352
México D. F.

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe
2, rue de Buci
75 — Paris 6e

КАНАДА

Progress Books
71 Bathurst street
3-rd Floor
Toronto, Ont.
Canada
M5V 2P6

АУСТРАЛІЯ

C. B. D. Library and
Subscription Service,
Box 4886 G. P. O.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1734